SUOMEN KIRJASTOSEURA
HALLITUSOHJELMATAVOITTEET 2027–2031

Kirjastot vahvistavat lukutaitoa, oppimista ja osallisuutta

SUOMEN KIRJASTO-SEURA

1. Kirjastot osaksi kansallista lukutaito- ja oppimispolitiikkaa

Suomen heikentyneet PISA-tulokset osoittavat, että lukutaidon vahvistaminen on kansallinen tehtävä. Kirjastot tulee tunnistaa vahvemmin osaksi oppimisen ekosysteemiä yhdessä varhaiskasvatuksen, koulujen, oppilaitosten ja kotien kanssa.

Kirjasto on tärkeä lukutaito- ja oppimisympäristö yhteiskunnassa. Se tukee lukemista, tiedonhakua, medialukutaitoa ja elinikäistä oppimista kaikenikäisille suomalaisille.

2. Resursseja kuntien lukutaitotyöhön

Valtion tulee tukea kuntien lukutaito-ohjelmien toteuttamista pitkäjänteisesti. Opetushallituksen kansalliset tavoitteet on saatava näkyviksi myös paikallisella tasolla siten, että kunnilla on käytettävissään riittävät resurssit lukemisen edistämiseen.

Kirjastot ovat luonteva ja kustannustehokas kumppani kuntien lukutaitotyössä. Niiden osaamista tulee hyödyntää järjestelmällisesti osana kuntien sivistys- ja hyvinvointipolitiikkaa.

3. Jokaisella lapsella ja nuorella on oltava pääsy kirjastopalveluihin

Kirjastot tukevat lasten ja nuorten oppimista yhteistyössä koulujen ja perheiden kanssa. Suomessa ei ole Ruotsin kaltaista koulukirjastojärjestelmää, vaan vastuu koulujen kirjastopalveluista on pitkälti yleisillä kirjastoilla. Koulukirjastojen kehittämistä tulee jatkaa, mutta on varmistettava, että kaikki lapset pääsevät laadukkaiden kirjastopalvelujen äärelle.

Ratkaisujen tulee perustua paikallisiin tarpeisiin. Eri kunnissa tarkoituksenmukaisia malleja voivat olla:

- säännölliset kirjastovierailut
- koulun yhteydessä toimivat kirjastopalvelut
- kirjastoautot
- vahvistetut koulukirjastot
- kouluille jalkautuvat kokoelmat ja palvelut.

Keskeinen tavoite on, ettei yksikään lapsi jää ilman laadukkaita kirjastopalveluja asuinpaikkansa vuoksi.

4. Kirjastot tukevat aikuisten erilaisia lukutaitoja

Lukutaito ei ole vain lasten ja nuorten asia. Työelämän muutokset, digitalisaatio ja kasvava tiedon määrä edellyttävät jatkuvaa oppimista koko elämän ajan. Yhä useammalla aikuisella on vaikeuksia ymmärtää lukemaansa.

Kirjastot tukevat aikuisten peruslukutaitoa, digiosaamista, tiedonhallintaa sekä yhteiskunnallista osallisuutta. Ne ovat yksi tehokkaimmista tavoista ehkäistä osaamiserojen kasvua ja syrjäytymistä. Kirjastojen kaikenikäisille tarjoama mediakasvatus koskee nyt myös tekoälyjen lukutaitoa.

Näiden tehtävien toteuttamiseksi kirjastoammatillinen perus- ja täydennyskoulutus on turvattava.

5. Turvataan kirjastopalvelujen saavutettavuus koko Suomessa

Laadukkaiden kirjastopalvelujen on oltava saavutettavia myös harvaan asutuilla alueilla. Erityistä huomiota on kiinnitettävä kirjastoautopalvelujen tulevaisuuteen.

Kirjastoautojen määrä vähenee noin viidellä vuosittain, usein säästösyistä eikä palvelutarpeen vähenemisen vuoksi. Valtion talousarvioon tulee palauttaa tai vahvistaa kirjastoautojen hankintatuki, jotta palvelujen saavutettavuus voidaan turvata koko maassa.

Samalla on tarkasteltava kirjastojen toimintaedellytyksiä osana kuntien rahoitusta ja varmistettava, että valtionosuusjärjestelmä tukee yhdenvertaisia kirjastopalveluja.

6. Turvataan kansallisten kirjastopalvelujen tulevaisuus

Kirjastojen valtakunnalliset palvelut ovat keskeinen osa suomalaista sivistysinfrastruktuuria.

- Varastokirjaston toimintaedellytykset on turvattava, jotta koko maan kirjastoilla on tasavertainen pääsy aineistoihin. Sivistyshallinnon fuusiossa Varastokirjastolle on asetettu tulostavoite, jonka johdosta sen palvelut ovat muuttuneet maksullisiksi. Tämä on romahduttanut kirjaston käytön ja on yhdenvertaisuusnäkökulman vastaista.
- Saavutettavuuskirjasto Celian palvelut on säilytettävä vahvoina, jotta lukemisesteiset voivat käyttää kirjallisuutta ja tietoa yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Säästötoimien vaikutuksia näihin palveluihin on arvioitava huolellisesti, jotta ne eivät heikennä tiedon saatavuutta tai saavutettavuutta.

7. Kirjastoala mukaan päätösten valmisteluun

Kirjastot ovat yksi Suomen arvostetuimmista julkisista palveluista. Siksi kirjastoalan asiantuntemus tulee ottaa mukaan hallitusohjelman sekä sitä toimeenpanevien uudistusten valmisteluun jo varhaisessa vaiheessa.

Kirjastokentän kuuleminen parantaa päätösten laatua ja auttaa tunnistamaan sekä kansalaisten että kuntien tarpeet.

Kirjastojen yhteiskunnallinen vaikuttavuus: kirjastot ehkäisevät oppimiseroja, vahvistavat osallisuutta, tukevat työllistymistä ja tarjoavat kaikille pääsyn tietoon riippumatta tulotasosta tai asuinpaikasta. Lukutaito, osaaminen ja demokratia Suomessa tarvitsevat vahvat kirjastot.

